

ФІЛОСОФСЬКІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Творчість Тараса Григоровича Шевченка традиційно розглядається в межах літературознавчої та історико-культурної парадигм аналізу, однак її філософський вимір і потенціал досі залишаються недостатньо вивченими і, що ще важливіше, недостатньо осмисленими. Шевченкова спадщина містить системний комплекс світоглядних, етичних, антропологічних і соціально-філософських ідей, що дозволяє інтерпретувати його не лише як національного поета, а і як мислителя, чия творчість формує оригінальний філософський дискурс у межах української духовної традиції.

Ключовим філософським мотивом творчості Шевченка є проблема свободи, яка постає як фундаментальна онтологічна та етична категорія. Свобода у його поезії не редукується до політичної емансипації чи національної незалежності, а осмислюється як кардинальний іманентний стан людського буття, нерозривно пов'язаний із гідністю, відповідальністю та моральним вибором. Несвобода ж набуває подвійного виміру: з одного боку, вона є наслідком зовнішнього соціального та імперського гноблення, з іншого – результатом внутрішньої моральної деградації особистості, що втратила здатність до етичного самовизначення. У цьому контексті Шевченко тяжіє до класичної етичної традиції, поєднуючи елементи християнської антропології з інтуїціями, близькими до стоїчного розуміння свободи як внутрішньої автономії.

Антропологічний вимір творчості Шевченка характеризується глибоким трагізмом. Людина у його поетичному світі постає як істота, залучена до історії, але водночас відчужена від власної сутності в умовах соціального насильства та морального спустошення. Шевченкова антропологія не є ані раціоналістичною, ані оптимістичною у просвітницькому сенсі. Проте вона зберігає гуманістичне

ядро, що ґрунтується на вірі у потенційну здатність людини до морального відродження. Образ «простого народу» у цьому контексті набуває філософського значення топосу історичної пам'яті та морального досвіду, що виходить далеко за межі його подання лише у значенні соціального чи етнографічного типу.

Виразний соціально-філософський характер має шевченківська критика влади, імперських структур і соціальної несправедливості. Поетичне слово Шевченка функціонує як форма етичного судження над історичною реальністю, викриваючи механізми дегуманізації, символічного та фізичного насильства. У цьому сенсі його творчість можна інтерпретувати як ранню форму критичної рефлексії над соціальними структурами, що передбачає пізніші концепції соціальної філософії та критичної теорії.

Особливе місце у творчості Шевченка як реалізації філософського мислення займає релігійний мотив, який має виразний етико-екзистенційний характер. Християнські образи та символи у його творах не зводяться до догматичного богослов'я, а постають як засіб осмислення проблем справедливості, страждання та історичної відповідальності. Водночас Шевченко радикально дистанціюється від інституціоналізованої релігії, в тій мірі, в якій вона стає інструментом легітимації соціального гноблення та морального лицемірства.

Отже, творчість Т. Г. Шевченка може бути осмислена як цілісне філософське явище, що інтегрує етичну, соціально-філософську, антропологічну та історіософську проблематику. Його спадщина виходить за межі суто літературного канону й постає як джерело національного українського філософського мислення, релевантного сьогоденним викликам щодо свободи, гідності, відповідальності, моральної засади історичного буття людини.